

NAČRT NAKUPA GRADIVA ZA LETO 2012

1. Poslanstvo knjižnic od nekdanj temelji na spoznanju, da je znanje najmočnejši vzvod in najproduktivnejši moment človeškega dejanja, saj (znanje) prinaša kulturne, socialne, intelektualne in ekonomske prednosti, koristi posameznikom in družbi v celoti, izboljšuje razumevanje med ljudmi in dviga splošno kulturno raven. To poslanstvo je promocija znanja v najrazličnejših oblikah, medijih in načinih: njegovo ohranjanje, povečevanje in razširjanje, vzpodbujanje k življenju z več znanja, soustvarjanje znanju naklonjene družbene klime ter ozaveščanje o naši pripadnosti načinu življenja, kjer je znanje na samem vrhu vrednot. Naša vizija in naš cilj hkrati je knjižnica kot čimveč ustvarjalnim energijam odprt prostor, namenjen tako kulturnemu ali socialnemu življenju kot informacijskemu in izobraževalnemu udejstvovanju prebivalcev občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki.
2. Gradnja zbirke - in nabavni načrt kot operacionalizacija njene količinske in strukturne rasti – sodi v konstitutivni proces knjižnice. Cilj nakupa je takšno usmerjanje rasti (: ustvarjanje, dopolnjevanje in posodabljanje oz. osveževanje zbirk), da bodo zbirke ustrezale potrebam in interesom ciljnih skupin neposrednega okolja vključno s skupinami, kot so slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, skupine s tujim maternim jezikom ipd., da bodo uporabne za promocijo branja, za izboljševanje - funkcionalne in informatiške - pismenosti ipd., ne nazadnje tudi za promocijo knjižnice same, ob tem pa zagotavljale vir informacij in znanja tudi na dolgi rok.
3. 'Realni' zunanji okvir vsakoletnega nakupa so finance na eni in razmere – ponudba - na knjižnem in informacijskem trgu na drugi strani. Osnovni finančni vir za nakup predstavljajo sredstva občin in v manjši meri države. Dosegljivi trg se sicer širi tako v prostor bivše Jugoslavije kot na evropske in zunajevropske trge (sejem Frankfurt po Frankfurtu, portal Amazon...; e-viri), vendar smo in bomo še vnaprej v veliki meri vezani na slovensko ponudbo. Vzporedni notranji okvir sta organiziranost knjižnice in strukturiranost potreb, izraženih skozi število knjižnic in naravo posameznih gravitacijskih območij: Velenje 32.836 preb., od tega 4.549 (13,9%) mlajših od 15 let, pretežno urbano okolje in (sub)regionalni center z nekaj tisoč dnevnimi migranti tako na delo kot v šolo, Šoštanj 8.692 preb., od tega 1.315 (15,1%) pod 15 leti, malomestno jedro in pretežno kmetijska okolica ter Šmartno ob Paki 3.161 preb., od tega 470 (14,9%) pod 15 leti, pretežno kmetijsko okolje; skupaj torej 44.689 preb., od tega 6.334 ali 14,2% mlajših od 15 let.
 - 3.1. Zanimivo je, da na celotnem območju živi več moških (51,1%) kot žensk - v nasprotju s Slovenijo, kjer živi 49,5% moških; eden od razlogov za to so gotovo prevladujoče gospodarske panoge v Šaleški dolini (premogovništvo in energetika, kovinskopredelovalna industrija, gradbeništvo).
 - 3.2. Dejavnik, ki se mu je v zadnjih letih nemogoče izogniti, je seveda finančna kriza v obeh bistvenih aspektih: rast povpraševanja po specifičnem gradivu (osebnostna rast, podpora podjetniški misli, potrebe po prekvalifikacijah... na prvi in gradivo za distrakcijo na drugi strani) ter zaostrene finančne, socialne itd. razmere. V primeru težav z denarjem bomo nakupne deleže gradiv zmanjševali linearno, morebitna neskladja pa kompenzirali s projektnimi nakupi.
4. Kvantifikacija nakupa je naslonjena na standarde in normative za splošne knjižnice iz 2005; povzetek osnovnih številčnih vrednosti nakupnega načrta 2012 z osnovnimi razmerji je priloga tega načrta. Dve od treh knjižnic, vključenih v Knjižnico Velenje, sta 2009 praktično že dosegli normativ 4 enot zaloge na prebivalca (Velenje 3,95, Šmartno ob Paki 4,1), medtem ko je bilo v zbirki mestne knjižnice Šoštanj 2,7 enote na prebivalca. Prvi dve zbirki bi torej morali povečevati v razmerju 250 enot gradiva na 1000 prebivalcev, Šoštanj pa s 400 enotami na 1000 prebivalcev. Tako visokih vrednosti prirasta pa nismo nikoli dosegli, tudi v boljših časih ne: razpoložljive finance so običajno zadostovale za nakup 160-200, izjemoma kdaj za 220 enot na 1000 prebivalcev, tako da za zdaj ostajamo pri istih vrednostih (načrtovanih je 162 enot na 1000 preb.). Glede na splošno gospodarsko situacijo se obseg razpoložljivega denarja zmanjšuje, izključiti pa

ni mogoče še bolj neugodnih gibanj. V vse tri zbirke bomo vključili 15% naslovov s strani JAK subvencioniranih del, gradivo bo iz ponudbe vsaj 50 slovenskih založb.

- 4.1. Ker skušamo priti do večine relevantnih dosegljivih naslovov, to znižuje število izvodov posameznega naslova. Naslovom, po katerih je veliko povpraševanje, skrajšamo izposojni rok na 14 dni oz. se pri številu rezervacij, zaradi katerih je naslov dalj časa nedosegljiv, odločamo za nakup dodatnih izvodov.
- 4.2. Sredstva občin vedno porabimo za zbirko v občini, od koder denar prihaja, medtem ko bomo zbirki v Šoštanju za zmanjševanje zaostanka namenili povečan delež sredstev ministrstva. Ob ustaljenem načinu nabave, ko se odločamo o ponujenem gradivu na osnovi oglednih izvodov, izpopolnjujemo projektne nakupe, s katerimi načrtno dopolnjujemo deficitne niše v zbirkah.
- 4.3. Pri razmerju naslovov je zbirka v celoti na priporočenem razmerju 40% leposlovja oz. 60% neleposlovja. Vse tri zbirke pa odstopajo od priporočil glede odstotkov gradiva za otroke: v velenjski je 35% enot namenjenih otrokom, v šoštanjski 40% in v šmarški 44%; deleži so v neposredni zvezi z odzivom na vitalnost najmlajših skupin članov oz. z deležem izposoje tega gradiva, ki znaša 46% v Velenju ter 55% v Šoštanju in Šmartnem - mladina po naravi stvari bolj uporablja knjižnico od odraslih, kar mora knjižnica kot prioriteto upoštevati tudi pri nabavi gradiva. Prenizek delež naslovov mladinske literature na trgu kompenziramo z večjim številom enot.
- 4.4. Zbirki v obeh manjših knjižnicah bomo dopolnjevali z izborom referenčnih del (leksikoni, slovarji), s temeljnimi leposlovnimi deli in z leposlovjem za manj mobilne (otroke, starejše), s prilagojenim izborom neleposlovja - računalništvo, osebnostna rast, naredi sam, kmetijstvo, vrtnarstvo, ročna dela, tehnika, ribištvo, šport, medicinska poljudnoznanstvena dela, domoznanske teme (v Šmartnem tudi vinogradništvo...) - ter neknjižnega gradiva vključno z oddaljenim dostopom do e-virov, ki tudi (=zlasti) v manj urbaniziranih okoljih čedalje bolj nadomešča klasične referenčne vire. Povečali bomo ponudbo informativnega časopisja na 40 naslovov v vsaki od obeh knjižnic. Enakost možnosti zagotavljamo tudi z dostopnostjo zahtevnejšega gradiva preko medoddelčne oz. medknjižnične izposoje.
- 4.5. Periodični tisk predstavlja 2,5% enot v zbirki, ne prav visoka številka je posledica razvoja in se izboljšuje v zadnjih letih. V načrtovanem nakupu predstavlja periodika dobrih 7% naslovov, pri čemer ostaja strokovna periodika praviloma v Velenju, medtem ko bomo splošoinformativni tisk razen za Velenje nabavili tudi za obe zunanji knjižnici.
5. Uporabnike knjižnice, ki uporabljajo obstoječe zbirke, je mogoče združiti v tri večje skupine. Prvo predstavljajo predšolski in osnovnošolski otroci (ok. 3400 članov), drugo, nekaj manjšo, srednješolci in študentje (1800) in tretjo vsi drugi (ok. 3200 članov), med slednjimi številčno izstopajo zaposleni (ok. 2000).
 - 5.1. Najmlajši potrebujejo za prvo spoznavanje sveta okrog sebe - razen sveta samega - tudi gradivo, najprej knjige in cd-je oz. dvd-je, ki skupaj s kognitivnim momentom (barve, predmeti, živali...) prinašajo tudi socializacijskega; proces podpiramo z igralnimi in pravljničnimi urami ter delavnicami. Srečanje s knjigo in knjižnico naj bo hkrati tudi v funkciji prepoznavanja lastne fantazije in ustvarjalnosti otrok. V najzgodnejši starosti je relevanten faktor pri nabavi varnost oz. zunanja oblika medija - ta naj bo prijazen, s čim manj robovi in vogali -, ter kvaliteta jezika oz. pripovedi in likovnih rešitev; v majhnem deležu bodo vključene tudi didaktične igrače.
 - 5.2. Za osnovnošolce bomo nabavili knjižne in neknjižne predloge, ki vzbujajo in podpirajo njihovo radovednost, željo po branju oz. navajajo nanj, ki nagovarjajo njihovo potrebo po ustvarjanju in razvijanju domišljije, ki jim bodo v pomoč pri šolskem delu in pri spoznavanju informacijske tehnologije, ki podpirajo njihovo radovednost in jim pomagajo iskati osebne preference in interese. Otroci so glede uporabe novih medijev daleč bolj odprti od odraslih, zato je prav, da nabava neknjižnega gradiva tudi zanje ustrezno zraste. Starejši skupini (del P, M) bo v pomoč tudi tisto leposlovje, ki se ukvarja z vprašanji odraščanja in skupinskih

identitet, ter gradivo v pomoč poklicnemu usmerjanju, ki bo našlo odjemalce tudi v naslednji starostni skupini.

- 5.3. Srednješolcem bomo pripravili gradivo, s katerim si bodo pomagali pri šolskih obveznostih vključno s pripravami na maturo, vendar ne učbenikov – ti sodijo po našem mnenju med izobraževalno 'opremo', ki jo potrebuje vsak dijak dalj časa, zato jo je nesmiselno posojati, da ne omenjamo dvomljivega signala učečim se, da tako ne potrebujejo svoje lastne knjige. Poklicno usmerjanje ter iskanje identitete in oblikovanje osebnosti so nadaljna tipična področja za to starost, prav tako prve izkušnje s hobiji (šport, potovanja...) in socialno mreženje. V ponudbo za to ciljno skupino sodijo tudi nekateri e-viri (zahtevnejši slovarji, enciklopedije ipd.). Ponudbo leposlovnega gradiva za šolo in mimo nje nadgrajujemo s pomočjo več bralnih in diskusijskih skupin (Cool-knjiga, Branje je žur - reading is cool) oz. bralnih značk, prav tako s srečanji z avtorji.
- 5.4. Kategorija odraslih uporabnikov je na splošno občutno bolj raznolika, saj jo sestavljajo poleg študentov zaposleni, gospodinje, bralci v svobodnih poklicih, kmetje itd. Temu primerni so tudi interesi uporabnikov, ki od knjižnice pričakujejo pomoč in podporo pri iskanju odgovorov in rešitev v različnih življenjskih situacijah, čemur knjižnica sledi z nabavo gradiva različnih strok in različne zahtevnosti.
 - 5.4.1. Študentje so praviloma uporabniki z zelo specifičnimi zahtevami, ki jih splošna knjižnica težko zadovolji v celoti, ne da bi si ustvarjala mrtvo zalogo, to je zalogo z zelo nizkim obratom. Zahteve teh uporabnikov spremlja knjižnica tako, da nabavlja gradivo, ki sodi med temeljna dela v svoji stroki in je vsaj do neke mere zanimivo tudi za širši krog bralcev. Ravno za to skupino je zato zelo pomemben servis medknjižnične izposoje (uporabljamo ga tudi kot nabavni korektiv v primerih ponavljajočih se naročil istega naslova) in dostop do e-virov. Z nekaterimi v Velenju nastajajočimi visokimi šolami smo sklenili dogovore o začasnem servisiranju njihovih študentov, vendar servisiranje tega segmenta ne izstopa iz servisiranja vzporednih skupin.
 - 5.4.2. Ponudba gradiva za vseživljenjsko učenje, tudi tistega za usposabljanje za nov poklic, spada med prioritete nabavne politike. Humanistika je splošnim knjižnicam položena v zibelko, podobno kot dela s temeljnim informativno-izobraževalnim nabojem (leksikoni, slovarji itd.) ali kot podpora uporabnikom, ki individualno ali v organizirani skupini (rodoslovje, gobarstvo, zdravje oz. preprečevanje bolezni...) pridobivajo znanje na specifičnem področju. Ponudba/nakup gradiva z informacijami javnega značaja je ključnega pomena za sodelovanje vsega prebivalstva v družbenem življenju, ponudba e-virov pa značilni znanilec knjižnice, ki je dostopna – tudi - iz domačega fotelja; rešujemo jo največkrat v okviru območnega sodelovanja.
 - 5.4.3. Naslednji prioritetni segment ponudbe/nakupa je izvorno in prevodno leposlovje, pri katerem lovimo ravnotežje med razvedrilnimi vsebinami, ki za nezanimljivo število bralcev predstavljajo skorajda edini stik z branjem oz. eno redkih dostopnih kulturnih dobrin, in kvalitetnim oz. zahtevnejšim pisanjem, namenjenim zahtevnejšim bralcem, analitičnim umom in ljubiteljem estetskih užitkov. To gradivo služi tudi za promocijo branja in bralne kulture – preko bralnih skupin (npr. branje za seniorje, bralne urice v domovih za varstvo odraslih), bralne značke do predstavitev in pogovorov z domačimi in tujimi avtorji ipd. Glede na relativno nizek delež izposojenega leposlovja med odraslimi (pribl. četrtnina) bomo v okviru možnosti skušali razširiti ta del ponudbe – tudi s pomočjo bralnih akcij. Posebno pozorno spremljamo novosti in ponatise relevantnih slovenskih avtorjev. Sestavni del razvedrilnega (pa ne samo razvedrilnega) segmenta so tudi stripi.
 - 5.4.4. Nadaljevali bomo z nakupom za boljšo založenost z izvorno književnostjo v jeziki narodov bivše Jugoslavije (po štetju 2002 živi v Velenju slabih 20% prebivalcev z neslovenskih maternim jezikom) ter minimalnega izbora večjih evropskih kultur (angleščina, nemščina, francoščina...) v originalu. Nadaljevali bomo tudi s pripravo zbirk za slepe oz. slabovidne ter za gluhe in naglušne; postopno staranje prebivalstva

povečuje številčnost teh skupin in s tem potrebo po tem gradivu. V primeru gradnje TEŠ-6 bo v Šoštanju prisotnih kakih 1500 tujih delavcev, ki bodo veseli tako gradiva v svojem jeziku kot dodatnih komunikacijskih možnosti (e-pošta, skype); za zagotovitev dodatnih kapacitet oz. novogradnjo smo v stikih z občino Šoštanj.

- 5.4.5. Periodični tisk je bil do pojava interneta medij z najaktualnejšimi spoznanji in sporočili; v marsikaterem primeru je to še danes, tako da je podoba aktualnosti knjižnične ponudbe v veliki meri odvisna od ponudbe periodike. Specifičnost tukajšnje knjižnice je, da smo do pred 5 leti zaradi prostorske utesnenosti ponujali silno skromno bero periodičnih tiskov, ki smo jo medtem – in jo bomo še vnaprej - bistveno povečali, tudi s tujimi naslovi. V obeh zunanjih knjižnicah je – iz istega razloga - ta ponudba še danes preskromna: v Šmartnem, kjer je bila prostorska stiska največja, je tudi zaostanek, ki ga sicer nadoknadimo vsako leto, največji; tam je povpraševanje po periodiki majhno zaradi skromne odprtosti in s tem povezanega pojmovanja knjižnice kot izposojevalnice knjig. V Šoštanju je splošna situacija boljša, vendar nas omejuje prostor. Nadaljevali bomo z nakupom vrste strokovnih časopisov in jo po možnosti razširili s svežimi naslovi; cilj je omogočiti dostop do vseh relevantnih, s poslanstvom knjižnice skladnih naslovov. Povečali bomo število naslovov splošnoinformativnega periodičnega tiska na 100, kjer kljub rasti zadnjih let še malo zaostajamo. Pokritost s slovenskim tiskom je relativno dobra, za silo zadostuje tudi število naslovov v jezikih narodov bivše Jugoslavije in število relevantnih tujih časopisov.
- 5.4.6. Še zmeraj skromno zbirko glasbenih in filmskih vsebin na digitalnih nosilcih bomo dopolnili v okviru 10% nakupa neknjižnega gradiva, predvsem nosilcev s poudarjeno informativno oz. umetniško vrednostjo (kvalitetnejša glasbena dela, tudi zahtevnejše zvrsti, kot sta jazz in klasika; od filma otroški, dokumentarni, evropski in slovenski, nagajeni filmi; filmi po literarnih predlogah; filmska klasika), podobno zbirko kartografskega gradiva - turističnih, referenčnih (atlasov), domoznanskih zemljevidov. Vlogo promotorja digitalne tehnologije opravljamo tudi s promocijo podatkovnih baz. Notno gradivo v ponudbi obsega predvsem segment, ki ga glasbeno šolstvo pušča ob strani: do-it-yourself metode ipd.
- 5.4.7. Domoznansko gradivo, ki nastaja, skušamo nabavljati prioriteto, se pravi v čim bolj popolnem obsegu in ne glede na tip oz. vrsto gradiva, pri čemer nam avtorji oz. založniki pogosto prostovoljno odstopijo izvod ali dva. Po svojih možnostih pa zbirko dopolnjujemo tudi s starejšimi eksponati, ki jih še nimamo, oz. jih skušamo pridobiti 'vsaj' v obliki digitalnih kopij; sestavni del promocije te dejavnosti so občasne tematske predstavitve in stalne razstave, npr. razstava knjižnih in neknjižnih novosti 'Ustvarjeno doma'.
6. Razlog in orientir za nakup je torej osveževanje in ažuriranje obstoječih zbirk z gradivom z novimi spoznanji, z novostmi v književni produkciji in prevodih, skratka s posodabljanjem obstoječega fonda znanja, kar naj zagotovi, da bo knjižnica tudi v prihodnje živa in privlačna. Aktualnost zbirke pa vzdržujemo tudi z izločanjem poškodovanega, zastarelega, odvečnega... gradiva. Izločeno, a še uporabno gradivo ponudimo najprej NUK in OOK, nato šolskim knjižnicam, preostanek pa na mesečnem sejmu 'Vsi kupujemo, vsi prodajamo' ponudimo skupaj z neuporabnim delom podarjenih knjig za simbolično ceno bralcem; na sejmu občasno vabimo tudi založbe in tako ponudimo sveže gradivo po ugodnih cenah. V letu 2010 smo po tej poti vrtili v obtok več kot 600 knjig.